

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סנהדרין פרק רביעי – דף מספר 2

בס"ד, ר"ח מרחשוון תשע"ג

טעות בהכרעת הדין בדיני ממונות (א')

א. פתיחה

אנחנו עומדים בפתיחה של סוגיה רחבה העוסקת בטעות בהכרעת הדין בדיני ממונות. נפתח את לימודנו בעיון ישיר שלנו בניתוח של הסוגיה. יש בראשונים קריאות שונות של הסוגיה, והצעתי היא לפתוח את הלימוד עם פרשנותו של רש"י, ובשלב שני נעמוד על הפרשנות של הראשונים האחרים.

ב. מקורות תנאיים

במוקד הסוגיה לג. עומד היחס בין משנה סנהדרין ד', א לבין משנה בכורות ד', ד.

1. עיינו במשניות הנ"ל. במסגרת משנת בכורות:
(א) מהו העיקרון המנחה של משנה זו בקביעה מי משלם על טעות?
(ב) שימו לב לתחומי ההוראה. ראו גם בבלי סנהדרין ו'. "מאי רשותא... אל יתיר" (עדיף לעיין גם בהמשך, עד "מום עובר").
2. מהו היחס בין המשניות? האם הן עוסקות באותו נושא?

ג. סוגיות התלמודים

בלימוד הסוגיות שימו לב לזמנם של האמוראים הדוברים ולעקרון המנחה של שיטתם (כאמור, בשלב זה על סמך פירוש רש"י), ויחסו לעקרון המנחה בספרות התנאים.

1. סנהדרין ה. "אמר רב האי מאן דבעי... גלותא".
2. סנהדרין לג. "דיני ממונות וכו' ורמינהו" עד סוף הסוגיה לג: "שעירבן בין פירותיו". עמדו על מבנה הסוגיה ועל היחידות השונות במסגרתה.
3. בזיקה להצעות השונות של האמוראים, ראו את המקורות הבאים:
(א) רב יוסף – מהיכן הוא שאב את ההבחנה בין מומחה לבין שאינו מומחה? מהו הקושי שנוצר בעקבות זאת?
(ב) רב נחמן – עיינו משנה עדויות א', ה (מומלץ לעיין בפירוש הראב"ד שם וברמב"ם ממרים ב', א-ב).
(ג) רב ששת – עמדו על הרקע לקושיית רב המנונא ועל משמעות הטענה "חדא ועוד קאמר".
(ד) רב חסדא ורבינא – עיינו בכורות כח: "לימא תנן... עם פירותיו".
4. ירושלמי סנהדרין א', א, מהדורת אקדמיה עמ' 1263 שו' 27 "שמואל אמר" עד לפחות שו' 38 "אלא אחד" (מומלץ לעיין גם בהמשך).

להמשך הדרך – לעיין בפירושי הראשונים האחרים לסוגיה – רי"ף ורז"ה (סיכום הדברים בחידושי הר"ן).

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סנהדרין פרק רביעי – דף מספר 2

בס"ד, ר"ח מרחשוון תשע"ג

- 1 **דיני ממונות מחזירין כו'.**
- 2 **ורמינהו:** דן את הדין, זיכה את החייב חייב את הזכאי, טימא את הטהור, טיהר את הטמא –
- 3 מה שעשה עשוי, וישלם מביתו!
- 4 **אמר רב יוסף:** לא קשיא: כאן - במומחה, כאן - בשאינו מומחה.
- 5 ובמומחה מחזירין? **והקתני:** אם היה מומחה לבית דין - פטור מלשלם!
- 6 **אמר רב נחמן:** כאן - שיש גדול הימנו בחכמה ובמנין, כאן - שאין גדול הימנו בחכמה ובמנין.
- 7 **רב ששת אמר:** כאן - שטעה בדבר משנה, כאן - שטעה בשיקול הדעת.
- 8 **דאמר רב ששת אמר רב אסי:** טעה בדבר משנה - חוזר, טעה בשיקול הדעת - אינו חוזר.
- 9 **אמר ליה רבינא לרב אשי:** אפילו טעה ברבי חייא ורבי אושעיא?
- 10 **אמר ליה:** אין.
- 11 אפילו בדרב ושמואל?
- 12 **אמר ליה:** אין.
- 13 אפילו בדידי ודידך?
- 14 **אמר ליה:** אטו אנן קטלי קני באגמא אנן?
- 15 היכי דמי שיקול הדעת?
- 16 **אמר רב פפא:** כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי אהדדי,
- 17 ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר,
- 18 ואיקרי ועבד כחד מינייהו, וסוגיא דשמעתא אזלי כאידך - היינו שיקול הדעת.
- 19 **איתביה** רב המנונא לרב ששת: מעשה בפרה (של בית מנחם) שניטלה האם שלה,
- 20 והאכילה רבי טרפון לכלבים.
- 21 ובא מעשה לפני חכמים ביבנה והתירוה.
- 22 שאמר תודוס הרופא: אין פרה וחזירה יוצאת מאלכסנדריא של מצרים
- 23 אלא אם כן חותכין האם שלה, כדי שלא תלד.
- 24 אמר רבי טרפון: הלכה חמורך טרפון!
- 25 אמר לו רבי עקיבא: פטור אתה, שכל המומחה לרבים פטור מלשלם.
- 26 ואי איתא, לימא ליה: טועה בדבר משנה אתה, וטועה בדבר משנה חוזר!
- 27 חדא ועוד קאמר.
- 28 חדא - דטועה בדבר משנה אתה, וטועה בדבר משנה חוזר.
- 29 ועוד: אי נמי בשיקול הדעת טעית - מומחה לרבים אתה, וכל המומחה לרבים פטור מלשלם.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סנהדרין פרק רביעי – דף מספר 2

בס"ד, ר"ח מרחשוון תשע"ג

- 30 אמר רב נחמן בר יצחק לרבא : מאי קא מוטיב רב המנונא לרב ששת מפרה?
31 פרה הרי האכילה לכלבים, וליתא דתהדר!
32 הכי קאמר ליה : אי אמרת בשלמא טעה בדבר משנה אינו חוזר - אלמא קם דינא,
33 היינו דקא מפחיד רבי טרפון, וקאמר ליה איהו : מומחה לבית דין אתה, ואתה פטור מלשם.
34 אלא אי אמרת טעה בדבר משנה חוזר –
35 לימא ליה : כיון דאילו הואי פרה דינך לאו דינא ולא כלום עבדת, השתא נמי - לא כלום עבדת.
36 רב חסדא אמר : כאן - שנטל ונתן ביד, כאן - שלא נטל ונתן ביד.
37 בשלמא חייב את הזכאי - כגון שנטל ונתן ביד,
38 אלא זיכה את החייב היכי משכחת לה?
39 דאמר ליה : פטור אתה,
40 והא לא נטל ונתן ביד!
41 כיון דאמר פטור אתה - כמו שנטל ונתן ביד דמי.
42 אלא מתניתין, דקתני : דיני ממונות מחזירין בין לזכות, בין לחובה,
43 בשלמא לזכות - משכחת לה, דאמר ליה מעיקרא חייב אתה ולא נטל ולא נתן ביד.
44 אלא לחובה היכי משכחת לה? - דאמר ליה פטור אתה. –
45 והאמרת כיון דאמר ליה פטור אתה כמו שנטל ונתן ביד דמי! –
46 חדא קתני : דיני ממונות מחזירין לזכות שהיא חובה,
47 דכוותה גבי נפשות מחזירין לזכות (לג ע"ב) ואין מחזירין לחובה,
48 מחזירין לזכות - זכות גרידתא, ואין מחזירין לחובה - לזכות שהיא חובה.
49 חובתיה דמאן?
50 הא לא קשיא - חובתיה דגואל הדם.
51 משום חובתיה דגואל הדם קטלינן ליה להאי?
52 ועוד : מאי בין בין?
53 קשיא.
54 רבינא אמר : כגון שהיה לו בידו משכון ונטלו ממנו,
55 טימא את הטהור - דאגעי ביה שרץ, טיהר את הטמא - שעירבן בין פירותיו.